

ЈОГА КАО МИСИОНАРСКИ МЕХАНИЗАМ ЊУ ЕЈЦА

ХИНДУИЗАМ

Хиндуизам је збирни појам који означава мноштво божанстава, као и више духовних и верских традиција и праваца који егзистирају на индијском подконтиненту. Појам хиндуизам су увели западни колонизатори, Индијци га нису користили али је остао до данас и етаблирао се у религиолошким и другим стручним круговима.

Без обзира ком духовном правцу припада, коначни циљ и идеал хиндуистичког верника је *мокша*¹.

Мокша је духовна реализација која подразумева дефинитивно стапање личног (*атма*) са божанским, универзалним духом (*браман*), кроз постепену, а у коначници апсолутну негацију себе².

Циљ духовне праксе је најпре у човековој самоспознаји тј. у схватању своје своје једносуштности са богом, да би се потом, кроз потпуно одвајање од овоземаљских „ометајућих“ садржаја, укључујући и поништавање појединачне свесности појединца, лични сјединио са универзалним духом, то јест *атма* са *браманом*. То се управо чини кроз праксу јоге.

---

¹ Индијци су упражњавали (то чине и данас) духовну праксу сходно кастинском друштвеном одређењу и припадајућем духовном staleжу.

² Мокша као посмртно сједињење атме (лични принцип) са браманом, дакле прекид кругова карме и реинкарнације, а самим тим и земаљске патње, је циљ хиндуистичког верника и то следује само ономе ко то заслужи, а то подразумева потпуно одвајање од свега овоземаљског, материјалног, природног, укључујући и поништење човекове појединачне свесности, свих психоменталних искустава из материјалног, овоземаљског живота, уз живот у врлини. Управо то и јесте манифестација и значење принципа самоспознаје.

ЈОГА

У Индији се кроз миленијуме испољава однос дубоког поштовања према јоги. Она се доживљава као комплексно, узвишено, али и тајанствено учење и пракса, која захтева велику менталну и психофизичку храброст и преданост. У оквиру хинду-пантеона, јоги су се обраћали људи који су претендовали да досегну врхунску мудрост и духовно савршенство. Такав тражитељ био је дужан да се придржава захтевног, суровог режима физичке и умне делатности под строгим руководством уваженог учитеља - гуруа.

Јога, онаква какву је данас сусрећемо на европском и америчком континенту, готово да не личи на своју изворну верзију. Од када почиње да се шири на Западу, а то крај XIX века, осим првих година, класична Патанђалијева³ јога је ретко, готово у појединачним случајевима примењивана. Лишена је своје мистике и сложености. У наступајућим деценијама, прилагођавајући се америчкој и европској популацији, она се споља све чешће манифестује кроз форму западних (америчких) школа самопомоћи и позитивног мишљења, а уједно, доктринарно се представља широким масама као безбедни и лаки пут до блаженства и обожења доступан сваком.

ЊУ ЕЈЦ (New Age- НОВО ДОБА)

Не поседујући аутентичну, сопствену верску доктрину, покрет „Ново доба“ (New age) придржава се начела да све религије изражавајући се и проповедајући на различите начине, у суштини уче једном истом јер њихова мистичка пракса води ка једном те истом духовном резултату.

Тврди се да свест о тој духовној истоветности следбенике разних религија омета искључиво њихово сопствено незнање. Неопходно је да се човек уздигне изнад нивоа посебних предрасуда.

Кључни догађај за Њу ејц се свакако догодио у Чикагу 1893 године када је одржан први планетарни сусрет између различитих духовних традиција и религија. Кредо Њу ејца тада промовише представник индијских духовних традиција Свами Вивекананда, претеча процеса (квази)гуруизације и учитељ који је „пренео духовно светло Истока“ на Запад оснивајући „Друштво Веда (Vedanta society)⁴“. Том приликом он се присутнима обратио речима: *„Захваљујем вам у име најстаријег монашког реда, захваљујем вам у име милиона Хиндуса свих каста и секта...Колико је до мене, ја прихватам све религије до нас, стигле су из прошлости и частим Бога у свакој од њих, какав год био њихов облик култа. Улазим у Мохамедову џамију; улазим у Христову цркву и пригибам колена пред Распетим; улазим у храм у којем се поштује Буда и уздам се у њихову доктрину и његов закон, идем у осамљену шуму где седим у медитацији уз Хиндуса, уз ишчекивање Светла које просветљује сва срца. Не само то, него такође држим своје срце спремним да прихвати и све нове религије које се могу родити у будућности“⁵*

Ново доба није тако ново, како имплицира његово име. Међу традицијама које су се слиле у Њу ејц, налазе се древне египатске окултне праксе, кабала, рани

³ Патанђали, мудрац и писац (II век Н.Е.); састављач Јога Сутри, кодификовао теорију и праксу јоге и изградио темељ класичне јоге.

⁴ Друштва Веда (Vedanta societies) се крајем XIX века оснивају на Западу, најпре у САД, са циљем упознавања и проучавања ведске традиције и праксе.

⁵ Према: Блажевић Јосип: *New Age i kršćanstvo*, ВЕРБУМ (VERBUM), Сплит 2014, страна 31.

хришћански гностицизам, суфизам, мудрост друида, келтско хришћанство, средњовековна алхемија, ренесансни херметизам, зен будизам, јога, итд...

ЊУ ЕЈЦ и ЈОГА

Промишљање о Њу ејцу као глобалној синкретистичкој духовности, било би оскудно без укључивања и разматрања јоге која је, дозвољавамо рећи, њен конститутивни елемент. Јога је, као што смо нагласили на почетку, пут човековог развоја, пут који води у висине духовних пространа. Они који је практикују, сматрају се да се свакодневно приближавају, а у најмању руку да комуницирају са божанским ентитетима који нису истоветни и разликују се у зависности од тога која духовност или који конкретан гуру (учитељ) се следи.

Јога је збиља одиграла и не престаје играти значајну улогу у „отварању“ духовних видика и „ширењу свести“ западњака. То „ширење“ и „просветљење“ не ретко кулминира поступном релативизацијом, потом дистанцирањем и коначно напуштањем религије порекла.

Резултат је у чињеници да није занемарљив број оних који конвертирају у неку од далекоисточних религија што је несумњиво легитимно. Подразумева се да су се „пронашли“ у учењу и пракси будизма, таоизма, ђаинизма, хиндуизма...

Ипак најчешће се прихвата синкретистичка Њу ејц духовност. То показује да је јога била и остала један од кључева за отварање могућности избора за разне духовне правце из понуде Њу ејца, при томе без обавезе да се постане јогин.

Јога се сама по себи доктринарно не конфронтира хришћанству нити некој другој религији, али јесте "пут" истинске религиозности без специфичне „конфесионалне ускогрудости“, како то данас њени значајни промотери истичу. Шри Рамакришна⁶ каже: "Јога сугерише да Хиндус постаје бољи Хиндус, хришћанин бољи хришћанин, мухамеданац бољи мухамеданац, а Јеврејин је бољи Јеврејин !"

„Апостоли" Новог доба, без обира из које духовне традиције потичу, проповедају то исто. Човек већ сам у себи поседује божанствено начело, те је способан да усавршава своју свест и сједини се с Апсолутом, идући путем којег сам изабере; није му неопходан ни Мојсије, ни Христос ни Буда ни Мухамед...

Човек данашњице се подучава да доба Водолије доноси преображај, како планетарни тако и индивидуални, једну потпуно нову енергију и вибрације становницима планете Земље. Уласком у тзв. фотонски појас – постајемо сведоци планетарног убрзања, што доводи до бројних промена у свим сегментима живота. За то су потребна нова средства комуникације и енергетски напредније технике. „Патња, подвижништво и саможртвовање“ као категорије које су доминирале ером Рибе, у новом добу Водолије у које смо ушли, више немају смисла. У стратегији (утопији) Њу ејца јога осигурава самотрансценденцију човека и превладавање патње.

Јога постаје привилеговани инструмент мисионара Новог доба који имају осталог претенциозно пропагирају и „савршено здравље“ иза којег промовишу култ тела као нову парадигму.

У том смислу, јога постаје мост којим се прелази из хришћанства у Ново доба. Мудрост Истока, стапа се с динамиком Запада у хармоничну целину.

Парадоксално је да је Запад (посебно Европа) постао духовни номад у потрази за сопственим идентитетом и новим "угаоним каменом". Тако и

---

⁶ Рођ.1836-1886 - индијски верски реформатор, учитељ Свами Вивакананде

распрострањеност јоге треба вредновати у оквирима процеса глобализације и трагања за »религијом глобализма« као »хибридном религијом« која би, наводно, на научним и хуманистичким принципима могла удружити човечанство⁷.

Почетком XX века, јога не само да бива прилагођавана потребама западног човека, него и дезинтегрисана по моделима и методама бројних гуруа који су преплавили Европу и Америку.

Од половине XX века, све више преовладавају искуства и ставови да је традиционална, источњачка јога дефинитивно непримерена за западног човека, будући да га „успорава“ за живот и углавном промовише „гуруократију“ уместо њених „благодати“. Сматра се да је „доба гуруа прошлост“. Сви аспекти јоге, па и крајњи, а то је самоспознаја, могући су без посредника. „Не треба нам поштар. божанско је у нама“, закључују „њуејџери“ последњих деценија.

Раскида се са традицијом хиндуистичке, а савремена, рекли бисмо „западна“ јога се користи као „филтер за идеје Новог доба“. Она није само вежбање већ свесност живљења, начин размишљања, исхране, медитација... То је начин овладавања собом и свим својим телима (физичким, духовним, менталним и емоционалним).

Њу ејџ перманентно баштини „бренд“ звани јога, промовишући нове методе као достигнућа научника и лекара са Запада, инкорпорисане у нове стилове јоге (пауер-јога, вини-јога, винјаса-јога, аштанга-јога, бикрам јога...)

Последњих година, стасала је четврта генерација, духовних учитеља, гуруа Новог доба, како би рекли у Србији „нит са словом нит са благословом“.

Најчешће су то самопроглашени „учитељи, исцелитељи, тренери, коучи...“, оскудног основног и никаквог стручног образовања за помагачке дисциплине које примењују, а које промовишу под именом јога⁸.

Иако су им методе и праксе најчешће произвољно искомбиноване, понуду можемо рашчланити на 3 категорије

1. тамо где се обећава физичко здравље и опуштање, ту се јога представља као физиотерапија или гимнастика;

2. на месту где се обећава "духовни развој", јога се представља као "духовна" техника ослобођења од карме и уједињења са богом (како смо рекли *сједињење атме са браманом*);

3. када се обећава психофизичко здравље, раст психоменталних потенцијала, "самопоуздање"...., ту се јога представља се као мешавина науке и "древне мудрости", а у пракси нуди као вид психотерапије.

Важних питања која нам се намећу је много:

Да ли је јога за све нас неутрална зона у којој можемо да се крећемо без икаквих ограничења и ризика?

Како разумети нешто што је истовремено и ново и древно, и питомо и ауторитативно, савитљиво и постојано, дисциплинујуће и слободно, строго и толерантно, обуздавајуће а безгранично, контролисано а безусловно,

---

⁷ Ако је Ново доба израз глобалних тенденција у домену духовности, а јога његов конститутивни елемент, могао би се извести (можда претеран) закључак да је јога постала битан фактор у глобалном повезивању човечанства, промовишући индивидуално исцељење човека !

⁸ Најчешће понуђена као вид посвећења, исцељења и просветљења, никако ме можемо игнорисати психо-физиолошке ефекте јоге, али који су такви да се не могу предвидети ситуације када се психолошки лабилни људи опусте и препусте неквалификованом „гуруу“.

контроверзно а дефинисано, тајанствено а видљиво, тихо а спектакуларно, унутрашње а бесконачно...?!

Свакако да бисмо сами себе уловили у замку, покушајем да се снађемо у овим бројним антиномијама.

Несумњиво, јога је духовна, религијска и филозофска пракса пре свега народа индијског потконтинента. Истовремено:

Јога је духовни амалгам и алиби Њу ејда.

Њу ејд верзије јоге јесу њена мутација, имитација и компромитација.

Јога је отворена за све, питање је да ли смо ми и колико отворени за јогу?

Да ли желимо да „радимо на себи“ и бити човек Новог доба ?

Ако је одговор позитиван, иде још једно питање, да ли ћемо бар да прочитамо, „упутство за употребу“ или ћемо одмах да прогутамо лек ?

ЗАКЉУЧАК

Јога је сотериолошка окосница у учењу неколико светских религија (хиндуизам, будизам, исламски суфизам), што је неприкосновена и чињеница за уважавање.

Међутим, последњих се деценија, углавном на Западу сусрећу учитељи и школе јоге који су њене »благодати« грубо комерцијализовали експлоатисали у негативне сврхе, дакле, злоупотребљавали поверење следбеника, предочавајући им као реалне, чак гарантујући оне моћи, које су кроз јогу досезали само обдарени и ретки.

На пример, нарочито еуфорично занимање постоји за *сидхи* моћи, које подразумевају способност левитације, разне окултне моћи, а њих појединац добија када достигне највиши степен јоге.

Најчешће, иза тога крије се чиста манипулација али је често скупо плаћена:

Будући да практичне јоге нема без медитације, треба упозорити како нестручно вођење јоге уз препуштање медитацији може изазвати бурне и неконтролисане реакције подсвести и несвести практиканта, те човека учинити психичким па и физичким богаљем. Осим тога лаковерно и некомпетентно улажење у непозната дубинска подручја душе може довести до магијских и окултних искустава која могу бити још опаснија.

Јога технике примењиване као лековите и до крајњих консеквенци, као на пример у трансценденталној медитацији, човеку који има озбиљан здравствени проблем не могу помоћи; напротив, чак му могу и нашкодити

Хришћани, због слабог познавања хришћанске молитвене традиције, посебно, усрдне молитве, тиховања, исихазма или контемплације, лако подлежу привлачности источњачким техникама и методама богообраћања.

Знање је чувар, оријентир и водич.

Онај ко упозна далекоисточна учења па се пронађе у јоги, то чини јер зна и хоће и на то има право.

Онај међутим који почне да практикује јогу са циљем да спроведе дијету, реши мигрену или болове у кичми, успостави телесну и духовну хармонију, елиминише стрес, а заврши у религијском систему, такође се можда на то самостално одлучио, али је можда жртва манипулације, обмане или продуженог надритерапијског боравка

Мислимо да би било илустративно представити размишљања и ставове Карла Густава Јунга⁹. Познато је, да га је јога посебно занимала.

„Кад се нека 'религиозна' метода истовремено препоручује као 'научна', може бити сигурна да ће на Западу наћи своју публику. Јога испуњава то очекивање. Својим историјским развојем Европљанин се удаљио од својих правих корена па се његов дух располовио на веру и знање. Зато ће западњак у односу на јогу, или упасти у замку да с њоме усвоји и хиндуистичка веровања, или ће је прихватити као пуку гимнастику, ако се својим рационалним духом раније не спотакне о њене основне појмове као што су прана и Пуруша“.

Јога је комплексна стварност усмерена на савршено оснаживање микрокосмоса и макрокосмоса.

Јунг апелује западном човеку да се не подвргава јоги, него посвети упознавању самог себе, своје властите природе. У томе, мисли Јунг, може бити од помоћи и упознавање и студирање јоге, али не и њена примена: *"Студирајте јогу. Ви ћете научити бесконачно много ствари, али не примењујте је, јер ми Европљани нисмо тако структурисани да бисмо могли бити у могућности да правилно примењујемо методе и технике јоге“.*

Јунг неизмерно велико значење придаје културолошкој предодређености Истока и Запада; подвлачи да се јога развила услед специфичних источњачких условљености, тако да је у својој укупности непримерена Западном човеку. У том смислу Јунг своје поверење исказује западним еквивалентима јоге: *„...на Западу већ постоје две дисциплине, које се највећим делом баве душом, наиме медицина и психологија, а које су и развиле методе које се зацело могу заменити јогу...духовни развој Запада ишао је сасвим другим путевима него духовни развој Истока, па је отуда створио услове који су у највећој мери неприкладни за примену јоге...“*

Ма колико изгледало неочекивано, данашње време, је резултирало једном до скоро апсолутно неочекиваном, чак сензационалном реакцијом.

Наиме држава Индија је одлучила да уреди права на поседовање тајни јоге, како пише британски „Дејли мејл“ у јуну 2011

Ради тога, основана је комисија која се састојала од индијских гуруа и 200 научника који морају посебно да региструју сваку позу традиционалне гимнастике и да на тај начин утврде поседовање права на ове елементе.

На тај начин, Индија је зацртала да заштити духовну праксу и с њом повезане ритуале од комерцијализације: приход од плаћених вежбања јоге, која је постала популарна у Европи и САД крајем 60-их и почетком 70-их година, процењује се на 225 милијарди долара.

У Индији гуруи који руководе бављењем јогом не узимају новац за своје услуге.

Како се истиче, пораст броја западних школа јоге постао је узрок повећања пријава за патент. Тако су америчке и европске школе јоге, почеле да подносе молбе за регистрацију своје делатности али не више под именом школа или течај јоге, већ као обучавање „јединственим духовно-физичким праксама“. Само је у САД оваквим школама било издато 130 лиценци и 150 сертификата за поседовање ауторских права на овај или онај метод гимнастике. Осим тога у Америци је регистровано 2300 нових школа јоге.

Индијска држава сматра да регистровање нових врста пракси које у стварности копирају традиционалне елементе јоге, а представљају се за

---

⁹ преузето из: Blažević Josip: *Yoga i kršćanstvo*, VERBUM, Split 2009.

иновативне идеје, наносе штету индијској древној култури.

Представник Дигиталне библиотеке традиционалних знања која је иницијатор патентирања поза из јоге, изјавио је да се организација нада да ће до краја двадесетих године регистровати око 1500 телесних положаја из хиндуистичке праксе.

У политизовани и идеологизованим оквирима Њу ејџа ни хришћанство, ни било која друга од постојећих религија, неће бити у могућности да удовољи потребама и укусима свих народа.

Не познајући можда све појединости, ипак можемо претпоставити да ће, политички и идеолошки подржан, покрет „Њу ејџ“, укључујући и његову еволуирану радикално-индивидуализовану верзију Некст ејџ¹⁰, наставити обједињавати и асимиловати све „најбоље“ из разних религија, традиција и наука, под сводовима опште светске пан-религије и идеолошким императивом који се зове „политичка коректност“.

При томе, јога је препозната као спознајно поље, које рађа богатство „политички коректних“ духовних плодова.

Поуке које се намећу нису уопште компликоване, како можда на први поглед изгледа. Човеку утврђеном у вери, није потребно да се труди да побије сваку хиндуистичко-теософску идеју. Јога уопште не мора бити прозелитски, спољни фактор ризика, ма колико је некад примамљива фантазијама о просветљењу, исцелитељским сензацијама, окултним мистицизмом. Држећи се постулата своје вере он је у стању да препозна и избегне саблазан свакојаког спиритуалног егзибиционизма. Он се не обуздава нити ослобађа нечим, ако на то претходно не пристане...

Дакле битно је познавати је и утврдити се у вери.

-Рад представљен у оквиру Мастер програма: Религија у друштву, култури и европским интеграцијама – Ректорат БУ (2020)

Зоран Луковић

---

¹⁰ Временом се у стручну терминологију уводи појам Next age (Некст ејџ- преведено на српски језик *Следеће доба* или по духу језика *Будуће доба*)¹⁰, који указује на следећу, наступајућу фазу Новог доба у којој је ова духовна утопија преусмерена и претежно се фокусира на индивидуалне потенцијале и срећу. Субјект еволуције је превасходно човек појединац, а последично планета.